

УДК 330.322.012

Лінтур І.В.

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Стаття присвячена виділенню особливостей інвестиційної політики в Україні. Окресленню чинників, що впливають на рейтинг інвестиційної привабливості країни. Виділено загальноекономічні передумови для припливу іноземних інвестицій в Україну в умовах трансформацій.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна політика, державне регулювання інвестиційного процесу, інвестиційна привабливість, активізація інвестиційної діяльності в умовах трансформацій.*

ВСТУП

У сучасних умовах господарювання в Україні інвестиції є одним із найвагоміших методів відновлення економіки після кризи, досягнення реальних структурних зрушень в економіці, технологічного переоснащення, підвищення якісних показників господарської діяльності на макро -та мікро рівнях.

Вагомий внесок у дослідження особливостей регулювання інвестиційної діяльності в умовах трансформацій інвестиційного ринку України в трансформаційних умовах зробили такі вчені: Бланк І.О. [1], Мойсеєнко І.П. [5] та Пересада А.А. [6]. Разом з тим не всі аспекти цієї складної і багатогранної проблеми з'ясовані і отримали належне обґрунтування. Тому складність даного питання та ряд специфічних аспектів вимагають подальших наукових пошуків.

Інвестиційний процес потребує поглибленого дослідження, насамперед, з питань обґрунтування інвестиційної стратегії, вибору ефективних форм та напрямів інвестування, а також пошуку шляхів активізації інвестиційної діяльності в умовах розвитку трансформаційної економіки.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі розроблено ряд методик такої оцінки і, на наш погляд, вдалою є методика оцінки інвестиційної привабливості, яка запропонована І.О. Бланком [1]. Дана методика дає уявлення як вітчизняним, так і закордонним інвесторам про розвиток підприємств, які діють на території держави. За методикою зазначеного автора інвестиційна привабливість оцінюється на основі ранжування за такими п'ятьма показниками:

- рівнем загальноекономічного розвитку;
- рівнем розвитку інвестиційної інфраструктури;
- демографічною характеристикою;
- рівнем розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури;

© Лінтур Інна Володимирівна, старший викладач, Мукачівський державний університет

-рівнем криміногенних, екологічних й інших ризиків.

Водночас, розробляючи інвестиційні програми соціально-економічного розвитку, необхідно враховувати обсяги бюджетних коштів для реалізації пріоритетів державної програми, насамперед на здійснення структурної перебудови економіки за адресним принципом, інвестування в інноваційні технології, надання переваги завершенню раніше розпочатих будов, технічному переозброєнню та реконструкції діючих підприємств [2].

На нашу думку, необхідно також створити систему критеріїв оцінки держави, її регіонів (областей, міст тощо), у тому числі для визначення ефективності роботи органів влади з формування інвестиційного середовища й залучення інвестицій.

В свою чергу можна виділити такі чинники ризику: політичний, економічний, соціальний, кримінальний, екологічний, фінансовий, законодавчий.

На основі аналізу й урахування всіх вищезгаданих показників і формується як рейтинг інвестиційної привабливості країни, так і рейтинг зусиль керівництва щодо поліпшення інвестиційного клімату.

На нашу думку, оцінка привабливості країни, повинна проводитись на основі чотирьох груп показників: економічного розвитку, ринкової інфраструктури, фінансового сектору, людських ресурсів.

Досліджуючи інвестиційний клімат України та її регіонів відзначимо, що інвестиційний клімат включає в себе дві досить суттєві складові, а саме:

- об'єктивні можливості країни (інвестиційний потенціал);
- умови діяльності інвестора (інвестиційний ризик).

Аналізуючи інвестиційний потенціал України (інвестиційну ємність території), який складається із суми об'єктивних передумов для інвестицій, що залежить як від наявності і розноманітності сфер і об'єктів інвестування, так і від їх економічного здоров'я, то він у нас величезний (варто лише глянути на природні ресурси, робочу силу, основні фонди, споживчий попит населення і т.д.). Але проблема в тому, що і інвестиційний ризик, який характеризує ймовірність втрати інвестицій і доходу від них, в Україні теж дуже великий. Він показує, чому не варто (або варто) інвестувати в певне підприємство, галузь, регіон або країну. Тобто ризик як би підсумовує правила поведінки на інвестиційному ринку [3].

Актуальним на сьогодні для суттєвого покращення місця України у світових рейтингах і, відповідно, для підвищення своєї привабливості для іноземного інвестора є вдосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи для збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Нашій країні слід активно вживати заходів

для покращення бізнес-клімату, а саме: подальше вдосконалення дозвільної системи, ліцензування та технічного регулювання, державного нагляду та контролю, адміністративних послуг, започаткування та ліквідації бізнесу тощо.

Отже, Україна потенційно може бути однією з провідних країн по залученню іноземних інвестицій. Цьому сприяє значний обсяг внутрішнього ринку, порівняно кваліфікована і водночас дешева робоча сила, значний науково-технічний потенціал, великі природні ресурси та наявність інфраструктури, хоч і недостатньо розвиненої. Аналіз отриманих результатів оцінок міжнародних організацій рейтингових агентств свідчить про поступове покращення інвестиційного клімату в Україні для іноземних інвесторів з р. в р.. Але існує необхідність підвищення інвестиційної привабливості України за допомогою проведення державної політики в сфері регулювання інвестиційної діяльності і надалі.

В свою чергу, розв'язання проблем трансформації національної економіки України на ринкових засадах та перехід до нових прогресивних технологічних процесів вимагає залучення значних обсягів інвестицій. За оцінками спеціалістів, для створення повноцінної експортно орієнтованої економіки Україні необхідно 40-50 млрд. дол. США.

Погоджуємось з точкою зору І. П. Мойсеєнко [5] стосовно того, що внутрішні можливості інвестування наразі обмежені та залежать від загальноекономічної ситуації в Україні, яка негативно позначається на всіх інвестиційних процесах. У сучасних умовах господарювання практично припинився процес оновлення основних фондів. Знос основних фондів у ряді галузей становить 70—80 %. Це свідчить про зниження технічного рівня та конкурентоздатності виробництва. Мойсеєнко І. П. також зазначає і те, що Україна має потенційні можливості для ефективного освоєння зовнішніх інвестицій у сумі 2-2,5 млрд. дол. США за рік. Така сума достатня для реконструкції пріоритетних галузей економіки впродовж 5 років. А при орієнтації лише на власні резерви цей процес неминуче триватиме 20 і більше років [5].

Своєю чергою фінансово-економічна криза призвела до значного згорання інвестиційної діяльності в Україні. Зокрема, у 2009 р. обсяги інвестування в основний капітал скоротились на 41,5 % порівняно з попередніми роками (2006-2008 рр.). Негативним моментом є і те, що процес відновлення інвестиційної активності в післякризовий період розпочався із суттєвим відставанням від динаміки економічного зростання [4].

В умовах глобалізації національний економічний розвиток залежить від здатності ефективно використовувати не тільки традиційні, але інтернаціоналізовані ресурси і чинники виробництва постіндустріального суспільства. Це, у свою чергу, забезпечується за умов реалізації моделей відкритої економіки, адаптованих до внутрішніх особливостей та зовнішнього еволюційного середовища. Міжнародне інвестування відіграє при цьому провідну роль. Воно формує канали передачі

фінансових і матеріальних ресурсів, науково-технологічних і організаційно-економічних інновацій на новітній інформаційній основі.

Як зазначалося вище, економіка України має потребу у прямих іноземних інвестиціях. У більшості країн світу (США, Німеччині, Франції, Великобританії, Південній Кореї, Тайвані) каталізатором інвестиційної активності став саме іноземний капітал, який відіграв активну роль у розвитку й перебудові їхніх економік.

Загальновідомо, що збільшення обсягів та оптимізація структури іноземного інвестування можливі лише за умови створення сприятливого інвестиційного клімату та механізму взаємодії іноземного інвестора та органів державної влади.

У зв'язку із не зовсім сприятливим інвестиційним кліматом обсяги капіталовкладень економічно розвинутих країн – основних реципієнтів у країни, що розвиваються, є малими.

Водночас ситуація в нашій державі ускладнюється і тим, що проблеми інвестування доводиться вирішувати в умовах економічної кризи, нестачі фінансових та матеріальних ресурсів, зростання зовнішнього боргу й проблемами щодо його обслуговування.

Ми поділяємо думку А. Пересади, і вважаємо, що використання прямих іноземних інвестицій повинне сприяти забезпеченню потреб економіки у необхідній сировині та продукції та стимулювати розвиток економічно ефективних і конкурентоспроможних експортерів, що допоможе, на нашу думку, країні увійти в систему міжнародного поділу праці.

Важливо відмітити те, що за останні роки українська держава значно підвищила свою інвестиційну активність. Свідченням цього є підписання угоди про сприяння і взаємний захист інвестицій із понад 70 країнами світу, укладення більше ніж 50 міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування, ратифікування Вашингтонської конвенції 1965 р. про порядок вирішення інвестиційних суперечок між державами та іноземними суб'єктами господарювання, вступ України у 2008 р. у СОТ.

Хоча важливо відмітити, що за оцінками провідних спеціалістів Європи, підприємницький ризик інвестицій в країну становить 80%. І саме він зумовлює незначний потік прямих інвестицій. Згідно з розрахунками у світовому потоці прямих інвестицій на економіку України припадає близько 1%, або в середньому приблизно 5 дол. США на одну особу населення.

В свою чергу, позитивними моментами у залученні іноземних інвестицій в Україну є: вигідне географічне розташування, потенційно великий ринок, висока кваліфікація робочої сили та її відносна дешевизна; низький курс національної валюти.

Зазначимо, що Кіпр, Німеччина, Нідерланди та Австрія є не лише найбільшими інвесторами серед країн ЄС, але входять і до десяти країн світу, що здійснюють найбільші за обсягами інвестицій в

Україну, відповідно займають перше, друге, третє та п'яте місця.

Слід відзначити, що на сьогодні Україна стала привабливішою для іноземних інвесторів. В деяких галузях вітчизняної економіки рівень прибутку від інвестицій значно перевищує рівень прибутку у відповідних галузях країн Західної Європи. Відтак більш активізуються процеси на ринку злиття та поглинання капіталу. В умовах фінансової кризи, виявляються суперечливі процеси і тенденції в росту обсягу іноземних інвестицій.

В цілому, статистичні дані та міжнародна інвестиційна позиція України свідчать, що Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Але на сьогодні в Україні існує проблема недостатнього використання інвестиційного потенціалу, яка пов'язана із надмірним втручанням держави у регулювання іноземних інвестицій, постійними змінами у чинному законодавстві, відсутністю в Україні єдиного центрального органу з питань державного управління іноземним інвестуванням, що негативно впливає на зростання ефективності використання іноземних інвестицій. Тому треба удосконалити законодавчу базу, орієнтовану на ринкові відносини; використовувати різні організаційно - правові форми підприємств за участю іноземного капіталу; створити єдину цілісну систему державного регулювання інвестиційних процесів, що охоплює відповідну структуру щодо роботи з іноземними інвесторами, механізм реалізації державної політики залучення капіталу, координацію діяльності з міжнародними організаціями.

Серед заходів загального характеру першочерговими, на нашу думку, є такі:

- стабільність політичної ситуації і довіра уряду;
- надійність інформаційного забезпечення;
- простір для дій приватного підприємництва;
- адекватне і прогнозоване оподаткування;
- правові гарантії і гарантії виконання договорів;
- скорочення ролі бюрократичного апарату управління, спрощення процедури видачі дозволів;
- ліберальний зовнішньоторговельний режим;

Зазначимо, що у сучасних умовах в Україні необхідно проводити політику сприяння іноземним інвестиціям, обов'язкову для усіх державних установ, яка сприятиме зростанню довіри інвесторів і покращанню умов для інвестування. З цією метою слід внести зміни і доповнення до чинних законодавчих актів, які регулюють інвестиційну діяльність з врахуванням регіональних особливостей інвестування.

ВИСНОВКИ

З вищенаведеного можна зробити такі висновки:

– адаптація України до світового ринку капіталів відбувається повільно, серед чинників високого ризику інвестори відзначають недосконалість правової і судової системи, монополізацію економіки, великий податковий тягар, нерозвиненість ринкової інфраструктури, низький рівень прибутків громадян, висока частка «тіньової» економіки;

– прямі іноземні інвестиції поки що істотно не вплинули на реструктуризацію української економіки.

Отже, для припливу іноземних інвестицій необхідно створити загальноекономічні передумови, що включають: прискорення реформ, послідовність у прийнятті законодавчих рішень, наявність чіткої та прозорої інвестиційної політики.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента : навч. посіб. / И.А. Бланк. – К.: Эльга-Н, Ника-Центр, 2001. – Т.1. – 536 с.
2. Гутаревич, Н. Корпоративна форма інвестиційної діяльності [Текст] / Н. Гутаревич // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 4. – С. 73–76.
3. Динаміка інвестиційного клімату країн Східної Європи – досвід для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua>
4. Малютин О. К. Інвестиції як головний фактор конкурентних переваг вітчизняних підприємств / О. К. Малютин, О. Ю. Слабоспицька // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Суми, 2009. – Вип. 4(35). – С. 134–138.
5. Мойсеєнко І.П. Інвестування : навч. посіб. / І.П. Мойсеєнко – К.: Знання, 2006. – 490 с.
6. Пересада А.А. Управління банківськими інвестиціями: монографія / А.А. Пересада – К.: КНЕУ, 2005. – 388 с.

Одержано 15.09.2013р.